

- Nescius adsūptīs Priamus pater Aesacōn alīs
vīvere lūgēbat: tumulō quoque nōmen habentī
īferiās dederat cum frātribus Hector inānēs;
dēfuit officiō Paridis praesentia trīstī,
5 postmodo quī raptā longum cum coniuge bellum
attulit in patriam: coniūrātaeque sequuntur
mille ratēs gentisque simul commūne Pelasgae;
nec dīlātā foret vindicta, nisi aequora saevī
invia fēcissent ventī, Boeōtaque tellūs
10 Aulide piscōsā puppēs tenuisset itūrās.
hic patriō dē mōre Iovī cum sacra parāssent,
ut vetus accēnsīs incanduit ignibus ārā,
serpere caeruleum Danaī vīdēre dracōnem
in platanum, coeptīs quae stābat proxima sacrīs.
15 nīdus erat volucrum bis quattuor arbore summā:
quās simul et mātrem circum sua damna volantem
corripuit serpēns avidōque recondidit ōre,
obstipuēre omnēs, at vērī prōvidus augur
Thestoridēs ‘vincēmus’; ait, ‘gaudēte, Pelasgī!
20 Troia cadet, sed erit nostrī mora longa labōris,’
atque novem volucrēs in bellī dīgerit annōs.
ille, ut erat viridēs amplexus in arbore rāmōs,
fit lapis et signat serpentis imāgine saxum.
Permanet Āoniīs Boreās violentus in undīs
25 bellaque nōn trānsfert, et sunt, quī parcere Troiae

Neptūnum crēdant, quia moenia fēcerat urbī;
at nōn Thestoridēs: nec enim nescitve tacetve
sanguine virgineō plācandam virginis īram
esse deae. postquam pietātem pūblica causā
30 rēxque patrem vīcit, castumque datūra cruōrem
flentibus ante āram stetit Īphigenīa ministrīs,
victa dea est nūbemque oculīs obiēcit et inter
officium turbamque sacrī vōcēsque precantum
suppositā fertur mūtāsse Mycēnida cerva.
35 ergō ubi, quā decuit, lēnīta est caede Diāna,
et pariter Phoebēs, pariter maris īra recessit,
accipiunt ventōs ā tergō mīlle carīnae
multaque perpressae Phrygiā potiuntur harēna.

Orbe locus mediō est inter terrāsque fretumque
40 caelestēsque plagās, triplicīs cōnfīnia mundī;
unde quod est usquam, quamvīs regiōnibus absit,
īnspicitur, penetratque cavās vōx omnis ad aurēs:
Fāma tenet summāque domum sibi lēgit in arce,
innumerōsque adītūs ac mīlle forāmina tēctīs
45 addidit et nūllīs inclūsit līmina portīs;
nocte diēque patet: tōta est ex aere sonantī,
tōta fremit vōcēsque refert iteratque quod audit;
nūlla quiēs intus nūllāque silentia parte,
nec tamen est clāmor, sed parvae murmura vōcis,
50 quālia dē pelagī, sīquis procul audiat, undīs

- esse solent, quālemve sonum, cum Iuppiter ātrās
increpuit nūbēs, extrēma tonitrua reddunt.
ātria turba tenet: veniunt, leve vulgus, euntque
mixtaque cum vērīs passim commenta vagantur
55 mīlia rūmōrum cōnfūsaque verba volūtant;
ē quibus hī vacuās implent sermōnibus aurēs,
hī nārrāta ferunt aliō, mēnsūraque fictī
crēscit, et audītis aliquid novus adicit auctor.
illīc Crēdulitās, illīc temerārius Error
60 vānaque Laetitia est cōnsternātique Timōrēs
Sēditioque repēns dubiōque auctōre Susurrī;
ipsa, quid in caelō rērum pelagōque gerātur
et tellūre, videt tōtumque inquirit in orbem.
Fēcerat haec nōtum, Grāiās cum mīlite fortī
65 adventāre ratēs, neque inexpectātus in armīs
hostis adest: prohibent aditūs lītusque tuentur
Trōēs, et Hectorea prīmus fātāliter hastā,
Prōtesilāe, cadis, commissaque proelia magnō
stant Danaīs, fortisque animae nece cognitus Hector.
70 nec Phrygēs exiguō, quid Achāicā dexterā posset,
sanguine sēnsērunt, et iam Sīgēa rubēbant
lītora, iam lētō prōlēs Neptūnia, Cycnus,
mīlle virōs dederat, iam currū īnstābat Achillēs
tōtaque Pēliacae sternēbat cuspidis ictū
75 agmina perque aciēs aut Cycnum aut Hectora quaerēns

- congregitur Cyncō (decimum dilātus in annum
Hector erat): tum colla iugō candentia pressōs
exhortātus equōs currum dērēxit in hostem
concutiēnsque suīs vibrantia tēla lacertīs
- 80 ‘quisquis es, ō iuuenis,’ dīxit ‘sōlāmen habētō
mortis, ab Haemoniō quod sis iugulātus Achille!’
hāctenus Aeacidēs: vōcem gravis hasta secūta est,
sed quamquam certā nūllus fuit error in hastā,
nīl tamen ēmissī prōfēcit acūmine ferrī
- 85 utque hebetī pectus tantummodo contudit ictū.
‘nāte deā, nam tē fāmā praenōvimus,’ inquit
ille ‘quid ā nōbīs vulnus mīrāris abesse?’
(mīrābātur enim.) ‘nōn haec, quam cernis, equīnīs
fulva iubīs cassīs neque onus, cava parma, sinistrae
- 90 auxiliō mihi sunt: decor est quaesītus ab istīs;
Mārs quoque ob hōc capere arma solet! removēbitur huius
tegminis officium: tamen indēstrictus abībō;
est aliquid nōn esse satum Nērēide, sed quī
Nēreaque et nātās et tōtum temperat aequor.’
- 95 dīxit et haesūrum clipeī curvāmine tēlum
mīsīt in Aeacidēn, quod et aes et proxima rūpit
terga novēna boum, decimō tamen orbe morātum est.
excutit hoc hērōs rūrsusque trementia fortī
tēla manū torsit: rūrsus sine vulnere corpus
- 100 sincērumque fuit; nec tertia cuspis apertum

et sē prae bentem valuit dēstringere Cycnum.
 haut secus exārsit, quam circō taurus apertō,
 cum sua terribilī petit inrītāmina cornū,
 poeniceās vestēs, ēlūsaque vulnera sentit;
 105 num tamen exciderit ferrum cōnsīderat hastae:
 haerēbat lignō. ‘manus est mea dēbilis ergō,
 quāsque’ ait ‘ante habuit vīrēs, effūdit in ūnō?
 nam certē valuit, vel cum Lyrnēsia prīmus
 moenia dēiēcī, vel cum Tenedonque suōque
 110 Ēetiōnēās inplēvī sanguine Thēbās,
 vel cum purpureus populārī caede Caīcus
 flūxit, opusque meae bis sēnsit Tēlephus hastae.
 hīc quoque tot caesīs, quōrum per lītus acervōs
 et fēcī et videō, valuit mea dextra valetque.’
 115 dīxit et, ante actīs velutī male crēderet, hastam
 mīsīt in adversum Lyciā dē plēbe Menoetēn
 lōricamque simul subiectaque pectora rūpit.
 quō plangente gravem moribundō vertice terram
 extrahit illud idem calidō dē vulnere tēlum
 120 atque ait: ‘haec manus est, haec, quā modo vīcimus, hastā:
 ūtar in hōc īdem; sit in hōc, precor, exitus īdem!’
 sīc fātus Cycnum repetit, nec fraxinus errat
 inque umerō sonuit nōn ēvītāta sinistrō,
 inde velut mūrō solidāque ā caute repulsa est;
 125 quā tamen ictus erat, signātum sanguine Cycnum

viderat et frūstrā fuerat gāvīsus Achillēs:
 vulnus erat nūllum, sanguis fuit ille Menoetae!
 tum vērō praeceps currū fremebundus ab altō
 dēsilit et nitidō sēcūrum comminus hostem
 130 ēnse petēns parmam gladiō galeamque cavārī
 cernit, at in dūrō laedī quoque corpore ferrum.
 haut tulit ulterius clipeōque adversa reductō
 ter quater ōra virī, capulō et cava tempora pulsat
 cēdentīque sequēns īnstāt turbatque ruitque
 135 attonitōque negat requiem: pavor occupat illum,
 ante oculōsque natant tenebrae retrōque ferentī
 āversōs passūs mediō lapis obstitit arvō;
 quem super impulsum resupīnō corpore Cyncnum
 vī multā vertit terraeque adflīxit Achillēs.
 140 tum clipeō genibusque premēns praecordia dūrīs
 vincla trahit galeae, quae pressō subdita mentō
 ēlīdunt faucēs et respīrāmen iterque
 ēripiunt animae. vīctum spoliāre parābat:
 arma relictā videt; corpus deus aequoris albam
 145 contulit in volucrem, cuius modo nōmen habēbat.
 Hic labor, haec requiem multōrum pugna diērum
 attulit et positīs pars utraque substitit armīs.
 dumque vigil Phrygiōs servat cūstōdia mūrōs,
 et vigil Argolicās servat cūstōdia fossās,
 150 fēsta diēs aderat, quā Cyncnī victor Achillēs

Pallada mactātae plācābat sanguine vaccae;
 cuius ut inposuit prōsecta calentibus ārīs,
 et dīs acceptus penetrāvit in aethera nīdor,
 sacra tulēre suam, pars est data cētera mēnsis.
 155 discubuēre torīs procerēs et corpora tosta
 carne replent vīnōque levant cūrāsque sitimque.
 nōn illōs citharae, nōn illōs carmina vōcum
 longave multiforī dēlectat tībia buxī,
 sed noctem sermōne trahunt, virtūsque loquendī
 160 mātēria est: pugnās referunt hostīsque suāsque,
 inque vicēs adita atque exhausta perīcula saepe
 commemorāre iuvat; quid enim loquerētur Achillēs,
 aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
 proxima praecipuē domitō victōria Cyncō
 165 in sermōne fuit: vīsum mīrābile cūnctīs,
 quod iuvenī corpus nūllō penetrābile tēlō
 invictumque ā vulnere erat ferrumque terēbat.
 hoc ipse Aeacidēs, hoc mīrābantur Achīvī,
 cum sīc Nestor ait: ‘vestrō fuit ūnicus aevō
 170 contemptor ferrī nūllōque forābilis ictū
 Cyncus. at ipse ōlim patientem vulnera mīlle
 corpore nōn laesō Perrhaebum Caeneā vīdī,
 Caeneā Perrhaebum, quī factīs inclitus Othryn
 incoluit, quōque id mīrum magis esset in illō,
 175 fēmina nātus erat.’ mōnstrī novitāte moventur

quisquis adest, nārretque rogant: quōs inter Achillēs:
 ‘dīc age! nam cūnctīs eadem est audīre voluntās,
 ō fācunde senex, aevī prūdentia nostrī,
 quis fuerit Caeneus, cūr in contrāria versūs,
 180 quā tibi mīlitiā, cuius certāmine pugnae
 cognītus, ā quō sit victus, sī victus ab ūllō est.’
 tum senior: ‘quamvīs obstet mihi tarda vetustās,
 multaque mē fugiant prīmīs spectāta sub annīs,
 plūra tamen meminī. nec quae magis haereat ūlla
 185 pectore rēs nostrō est inter bellīque domīque
 ācta tot, ac sī quem potuit spatiōsa senectūs
 spectātōrem operum multōrum reddere, vīxī
 annōs bis centum; nunc tertia vīvitur aetās.
 ‘Clāra decōre fuit prōlēs Elatēia Caenis,
 190 Thessalidum virgō pulcherrima, perque propinquās
 perque tuās urbēs (tibi enim populāris, Achille),
 multōrum frūstrā vōtīs optāta procōrum.
 temptāsset Pēleus thalamōs quoque forsitan illōs:
 sed iam aut contigerant illī cōnūbia mātīs
 195 aut fuerant prōmissa tuae, nec Caenis in ūllōs
 dēnūpsit thalamōs sēcŕētaque lītora carpēns
 aequoreī vim passa deī est (ita fāma ferēbat),
 utque novae Veneris Neptūnus gaudia cēpit,
 “sint tua vōta licet” dīxit “sēcūra repulsae:
 200 ēlige, quid voveās!” (eadem hoc quoque fāma ferēbat)

“magnum” Caenis ait “facit haec iniūria vōtum,
 tāle patī iam posse nihil; dā, fēmina nē sim:
 omnia praestiterīs.” graviōre novissima dīxit
 verba sonō poteratque virī vōx illa vidērī,
 205 sīcut erat; nam iam vōtō deus aequoris altī
 adnuerat dederatque super, nec saucius ūllīs
 vulneribus fierī ferrōve occumbere posset.
 mūnere laetus abit studiīsque virīlibus aevum
 exigit Atracidēs Pēnēiaque arva pererrat.
 210 ‘Dūxerat Hippodamen audācī Ixīone nātus
 nūbigenāsque ferōs positīs ex ōrdine mēnsīs
 arboribus tēctō discumbere iusserat antrō.
 Haemoniū procerēs aderant, aderāmus et ipsī,
 fēstaque cōnfūsā resonābat rēgia turbā.
 215 ecce canunt Hymenaeōn, et ignibus ātria fūmant,
 cīnctaque adest virgō mātum nuruumque caterva,
 praesignis faciē; fēlicem dīximus illā
 coniuge Pīrithoum, quod paene fefellimus ōmen.
 nam tibi, saevōrum saevissime Centaurōrum,
 220 Euryte, quam vīnō pectus, tam virgine vīsa
 ārdet, et ēbrietās gemināta libīdine rēgnat.
 prōtinus ēversae turbant convīvia mēnsae,
 raptāturque comīs per vim nova nūpta prehēnsīs.
 Eurytus Hippodamen, aliī, quam quisque probābant
 225 aut poterant, rapiunt, captaeque erat urbis imāgō.

- fēmineō clāmōre sonat domus: ōcius omnēs
surgimus, et prīmus “quae tē vēcordia,” Thēseus
“Euryte, pulsat,” ait, “quī mē vīvente laccessās
Pīrithoum violēsque duōs ignārus in ūnō?”
- 230 [nēve ea magnanimus frūstrā memorāverit ōre,
submovet īstantēs raptamque furentibus aufert.]
ille nihil contrā, (neque enim dēfendere verbīs
tālia facta potest) sed vindicis ōra protervīs
īnsequitur manibus generōsaque pectora pulsat.
- 235 forte fuit iuxtā signīs exstantibus asper
antīquus crātēr; quem vastum vastior ipse
sustulit Aegīdēs adversaque mīsīt in ōrā:
sanguinis ille globōs pariter cerebrumque merumque
vulnere et ōre vomēns madidā resupīnus harēnā
- 240 calcitrat. ārdēscunt germānī caede bimembrēs
certātimque omnēs ūnō ōre “arma, arma” loquuntur.
vīna dabant animōs, et prīmā pōcula pugnā
missa volant fragilēsque cadī curvīque lebētēs,
rēs epulīs quondam, tum bellō et caedibus aptae.
- 245 ‘Prīmus Ophīonidēs Amycus penetrālia dōnīs
haut timuit spoliāre suīs et prīmus ab aede
lampadibus dēnsūm rapuit fūnāle coruscīs
ēlātumque altē, velutī quī candida taurī
rumpere sacrificā mōlītur colla secūrī,
- 250 inlīsīt frontī Lapithae Celadontis et ossa

- nōn cognōscendō cōnfūsa relinquit in ōre.
exsiluēre oculī, disiectisque ossibus ōris
ācta retrō nāris mediōque est fīxa palātō.
hunc pede convulsō mēnsae Pellaeus acernae
255 strāvit humī Pelatēs dēiectō in pectora mentō
cumque ātrō mixtōs spūtantem sanguine dentēs
vulnere Tartareās geminātō mittit ad umbrās.
‘Proximus ut steterat spectāns altāria vultū
fūmida terribilī “cūr nōn” ait “ūtimur istīs?”
260 cumque suīs Grŷnēus inmānem sustulit āram
ignibus et medium Lapithārum iēcit in agmen
dēpressitque duōs, Broteān et Ōrīōn: Orīō
māter erat Mycalē, quam dēdūxisse canendō
saepe reluctantī cōnstābat cornua lūnae.
265 “nōn impūne ferēs, tēlī modo cōpia dētur!”
dīxerat Exadius tēlique habet īnstār, in alta
quae fuerant pīnū vōtīvī cornua cervī.
fīgitur hinc duplicī Grŷnēus in lūmina rāmō
ēruiturque oculōs, quōrum pars cornibus haeret,
270 pars fluit in barbam concrētaque sanguine pendet.
‘Ecce rapit mediīs flagrantem Rhoetus ab ārīs
prūnīceum torrem dextrāque ā parte Charaxī
tempora perfringit fulvō prōtēcta capillō.
correptī rapidā, velutī seges ārida, flammā
275 ārsērunt crīnēs, et vulnere sanguis inustus

- terribilem strīdōre sonum dedit, ut dare ferrum
igne rubēns plērumque solet, quod forcipe curvā
cum faber ēdūxit, lacubus dēmittit: at illud
strīdet et in trepidā submersum sībilat undā.
- 280 saucius hirsūtīs avidum dē crīnibus ignem
excudit inque umerōs līmen tellūre revulsum
tollit, onus plaustrī, quod nē permittat in hostem,
ipsa facit gravitās: socium quoque saxeā mōlēs
oppressit spatiō stantem propiōre Comētēn.
- 285 gaudia nec retinet Rhoetus: “sīc, conprecor,” inquit
“cētera sit fortīs castrōrum turba tuōrum!”
sēmicremōque novat repetītum stīpite vulnus
terque quaterque gravī iūctūrās verticis ictū
rūpit, et in liquidō sēdērunt ossa cerebrō.
- 290 ‘Victor ad Euagrum Corythumque Dryantaque trānsit;
ē quibus ut prīmā tēctus lānūgine mālās
prōcubuit Corythus, “puerō quae glōria fūsō
parta tibi est?” Euagrus ait, nec dīcere Rhoetus
plūra sinit rutilāsque ferōx in aperta loquentis
- 295 condidit ōra virī perque ōs in pectora flammās.
tē quoque, saeve Dryā, circum caput igne rotātō
īnsequitur, sed nōn in tē quoque cōstitit īdem
exitus: adsiduae successū caedis ovantem,
quā iūcta est umerō cervīx, sude figis obusta.
- 300 ingemuit dūrōque sudem vix osse revulsit

Rhoetus et ipse suō madefactus sanguine fūgit.
 fūgit et Ornēus Lycabāsque et saucius armō
 dexteriōre Medōn et cum Pīsēnore Thaumās,
 quīque pedum nūper certāmine vīcerat omnēs
 305 Mermeros, acceptō tum vulnere tardius ībat;
 et Pholus et Melaneus et Abās praedātor aprōrum,
 quīque suīs frūstrā bellum dissuāserat augur
 Asbolus: ille etiam metuentī vulnera Nessō
 “nē fuge! ad Herculeōs” inquit “servāberis arcus.”
 310 at nōn Eurynomus Lycidāsque et Arēos et Imbreus
 effūgēre necem; quōs omnēs dextra Dryantis
 perculit adversōs. adversum tū quoque, quamvīs
 terga fugae dederās, vulnus, Crēnaee, tulistī:
 nam grave respiciēns inter duo lūmina ferrum,
 315 quā nāris frontī committitur, accipis, īmae.
 ‘In tantō fremitū cūctīs sine fine iacēbat
 sōpītus vēnīs et inexperrēctus Aphīdās
 languentīque manū carchēsia mixta tenēbat,
 fūsus in Ossaeae villōsīs pellibus ursae;
 320 quem procul ut vīdit frūstrā nūlla arma moventem,
 īnserit āmentō digitōs “miscenda” que dīxit
 “cum Styge vīna bibēs” Phorbās; nec plūra morātus
 in iuvenem torsit iaculum, ferrātaque collō
 fraxinus, ut cāsū iacuit resupīnus, adācta est.
 325 mors caruit sēnsū, plēnōque ē gutture flūxit

inque torōs inque ipsa niger carchēsia sanguis.

- ‘Vīdī ego Petraeum cōnantem tollere terrā
glandiferam quercum; quam dum complexibus ambit
et quatit hūc illūc labefactaque rōbora iactat,
330 lancea Pīrithoī costīs inmissa Petraeī
pectora cum dūrō luctantia rōbore fixit.
Pīrithoī virtūte Lycum cecidisse ferēbant,
Pīrithoī virtūte Chromin, sed uterque minōrem
victōrī titulum quam Dictys Helopsque dedērunt,
335 fīxus Helops iaculō, quod pervia tempora fēcit
et missum ā dextrā laevam penetrāvit ad aurem,
Dictys ab ancipitī dēlāpsus acūmine montīs,
dum fugit īstantem trepidāns Ixīone nātum,
dēcidit in praeceps et pondere corporis ornum
340 ingentem frēgit suaque induit īlia frāctae.
‘Ultor adest Aphareus saxumque ē monte revulsum
mittere cōnātur; cōnantem stīpitem quernō
occupat Aegīdēs cubitīque ingentia frangit
ossa nec ulterius dare corpus inūtile lētō
345 aut vacat aut cūrat tergōque Biēnoris altī
īnsilit, haut solitō quemquam portāre nisi ipsum,
opposuitque genū costīs prēnsamque sinistrā
caesariem retinēns vultum minitantiāque ōra
rōbore nōdōsō praedūraque tempora frēgit.
350 rōbore Nēdymnum iaculātōremque Lycōpēn

- sternit et inmissā prōtēctum pectora barba
Hippasōn et summīs exstantem Riphēā silvīs
Thēreaque, Haemoniīs quī prēnsōs montibus ursōs
ferre domum vīvōs indignantēsque solēbat.
- 355 haut tulit ūtentem pugnae successibus ultrā
Thēsēa Dēmoleōn: solidōque revellere truncō
annōsam pīnum magnō mōlīmine temptat;
quod quia nōn potuit, praefrāctam mīsīt in hostem,
sed procul ā tēlō Thēseus veniente recessit
- 360 Pallados admonitū: crēdī sīc ipse volēbat.
nōn tamen arbor iners cecidit; nam Crantoris altī
absēdit iugulō pectusque umerumque sinistrum:
armiger ille tuī fuerat genitōris, Achille,
quem Dolopum rēctor, bellō superātus, Amyntor
- 365 Aeacidae dederat pācīs pignusque fidemque.
Hunc procul ut foedō disiectum vulnere Pēleus
vīdit, “at īferiās, iuvenum grātissime Crantor,
accipe” ait validōque in Dēmoleonta lacertō
fraxineam mīsīt contentīs vīribus hastam,
- 370 quae laterum crātem praeerūpit et ossibus haerēns
intremuit: trahit ille manū sine cuspidē lignum
(id quoque vix sequitur), cuspis pulmōne retenta est;
ipse dolor vīrēs animō dabat: aeger in hostem
ērigitur pedibusque virum prōculcat equīnīs.
- 375 excipit ille ictus galeā clipeōque sonantēs

dēfēnsatque umerōs praetentaque sustinet arma
 perque armōs ūnō duo pectora perforat ictū.
 ante tamen lētō dederat Phlegraeōn et Hylēn
 ēminus, Īphinoum conlātō Mārte Clanīnque;
 380 additur hīs Dorylās, quī tempora tēcta gerēbat
 pelle lupī saevīque vicem praestantia tēlī
 cornua vāra boum multō rubefacta cruōre.
 ‘Huic ego (nam vīrīs animus dabat) “aspice,” dīxī
 “quantum concēdant nostrō tua cornua ferrō”
 385 et iaculum torsi: quod cum vītāre nequīret,
 opposuit dextram passūrae vulnera frontī:
 adfixa est cum fronte manūs; fit clāmor, at illum
 haerentem Pēleus et acerbō vulnere vīctum
 (stābat enim propior) mediam ferit ēnse sub alvum.
 390 prōsiluit terrāque ferōx sua vīscera trāxit
 tractaque calcāvit calcātaque rūpit et illīs
 crūra quoque inpediit et inānī concīdit alvō.
 ‘Nec tē pignantem tua, Cyllare, fōrma redēmit,
 sī modo nātūrae fōrmam concēdimus illī.
 395 barba erat incipiēns, barbae color aureus, aurea
 ex umerīs mediōs coma dēpendēbat in armōs.
 grātus in ōre vigor; cervīx umerīque manūsque
 pectoraque artificum laudātīs proxima signīs,
 et quācumque vir est; nec equī mendōsa sub illō
 400 dēteriorque virō faciēs; dā colla caputque,

Castore dignus erit: sīc tergum sessile, sīc sunt
 pectora celsa torīs. tōtus pice nigrior ātra,
 candida cauda tamen; color est quoque crūribus albus.
 multae illum petiēre suā dē gente, sed ūna
 405 abstulit Hylonomē, quā nūlla decentior inter
 sēmiferōs altīs habitāvit fēmina silvīs;
 haec et blanditiīs et amandō et amāre fatendō
 Cyllaron ūna tenet, cultū quoque, quantus in illīs
 esse potest membrīs, ut sit coma pectine lēvis,
 410 ut modo rōre maris, modo sē violāve rosāve
 implicet, interdum candentia līlia gestet,
 bisque diē lāpsīs Pagasaeae vertice silvae
 fontibus ōra lavet, bis flūmine corpora tinguat,
 nec nisi quae deceant ēlēctārumque ferārum
 415 aut umerō aut laterī praetendat vellera laevō.
 pār amor est illīs: errant in montibus ūna,
 antra simul subeunt; et tum Lapithēia tēcta
 intrārant pariter, pariter fēra bella gerēbant:
 (auctor in incertō est) iaculum dē parte sinistrā
 420 vēnit et īferius quam collō pectora subsunt,
 Cyllare, tē fixit; parvō cor vulnere laesum
 corpore cum tōtō post tēla ēducta refrīxit.
 prōtinus Hylonomē morientēs excipit artūs
 inpositāque manū vulnus fovet ōraque ad ōrā
 425 admovet atque animae fugientī obsistere temptat;

ut videt exstinctum, dictis, quae clamor ad aurēs
arcuit ire meās, telō, quod inhaeserat illi,
incubuit moriensque suum complexa maritum est.

- ‘Ante oculōs stat et ille meōs, quī sēna leōnum
430 vīxerat inter sē cōnexīs vellera nōdīs,
Phaeocomēs, hominemque simul prōtēctus equumque;
caudice quī missō, quem vix iuga bīna movērent,
Tectaphon Ōlenidēn ā summō vertice frēgit;
[frācta volūbilitās capitis lātissima, perque os
435 perque cavās nārēs oculōsque aurēsque cerebrum
molle fluit, velutī concrētum vīmine quernō
lac solet utve liquor rārī sub pondere crībrī
mānat et exprimitur per dēnsa forāmina spissus.]
ast ego, dum parat hīc armīs nūdāre iacentem,
440 (scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in īma
īlia dēmīsī. Cthonius quoque Tēleboāsque
ēnse iacent nostrō: rāmum prior ille bifurcum
gesserat, hīc iaculum; iaculō mihi vulnera fēcit:
signa vidēs! adpāret adhūc vetus inde cicātrīx.
445 tunc ego dēbueram capienda ad Pergama mittī;
tum poteram magnī, sī nōn superāre, morārī
Hectoris arma meīs! illō sed tempore nūllus,
aut puer, Hector erat, nunc mē mea dēficit aetās.
quid tibi victōrem geminī Periphanta Pyraethī,
450 Ampyca quid referam, quī quadrupedantis Echeclī

- fīxit in adversō cornum sine cuspidē vultū?
vecte Pelēthronium Macareus in pectus adāctō
strāvit Erigdūpum; meminī et vēnābula condī
inguine Nessēis manibus coniecta Cymēlī.
455 nec tū crēdiderīs tantum cecinisse futūra
Ampycidēn Mopsum: Mopsō iaculante bifōrmis
occubuit frūstrāque loquī temptāvit Hodītēs
ad mentum linguā mentōque ad guttura fīxō.
‘Quīnque necī Caeneus dederat Styphelumque Bromumque
460 Antimachumque Elymumque secūriferrumque Pyracmōn:
vulnera nōn meminī, numerum nōmenque notāvī.
prōvolat Ēmathiī spoliīs armātus Halēsī,
quem dederat lētō, membrīs et corpore Latreus
maximus: huic aetās inter iuvenemque senemque,
465 vīs iuvenālis erat, variābant tempora cānī.
quī clipeō galeāque Macēdoniāque sarīsā
cōnspicius faciemque obversus in agmen utrumque
armaque concussit certumque equitāvī in orbem
verbaque tot fūdīt vacuās animōsus in aurās:
470 “et tē, Caenī, feram? nam tū mihi fēmina semper,
tū mihi Caenis eris. nec tē nātālis orīgō
commonuit, mentemque subit, quō praemia factō
quāque virī falsam speciem mercēde parārīs?
quid sīs nāta, vidē, vel quid sīs passa, columque,
475 ī, cape cum calathīs et stāmina pollice torquē;

bella relinque virīs.” iactantī tālia Caeneus
 extentum cursū missā latus ēruit hastā,
 quā vir equō commissus erat. furit ille dolore
 nūdaque Phyllēi iuvenis ferit ōra sarīsa:
 480 nōn secus haec resilit, quam tēctī ā culmine grandō,
 aut sīquis parvō feriat cava tympana saxō.
 comminus adgreditur laterīque recondere dūrō
 luctātur gladium: gladiō loca pervia nōn sunt.
 “haut tamen effugiēs! mediō iugulāberis ēnse,
 485 quandōquidem mucrō est hebēs” inquit et in latus ēnsem
 oblīquat longāque amplectitur ilia dextrā.
 plāga facit gemitūs ut corpore marmoris ictō,
 frāctaue dissiluit percussō lammina callō.
 ut satis inlaesōs mīrantī praebuilt artūs,
 490 “nunc age” ait Caeneus “nostrō tua corpora ferrō
 temptēmus!” capulōque tenuis dēmīsīt in armōs
 ēnsem fātiferum caecamque in vīscera mōvit
 versāvitque manum vulnusque in vulnere fēcīt.
 ecce ruunt vastō ravidī clāmōre bīmēbrēs
 495 tēlaque in hunc omnēs ūnum mittuntque feruntque.
 tēla retūsa cadunt: manet inperfossus ab omnī
 inque cruentātus Caeneus Elatēius ictū.
 fēcerat attonitōs nova rēs. “heu dēdecus ingēns!”
 Mōnychus exclāmat. “populus superāmur ab ūnō
 500 vixque virō; quamquam ille vir est, nōs sēgnibus āctīs,

quod fuit ille, sumus. quid membra inmānia prōsunt?
 quid geminae vīrēs et quod fortissima rērum
 in nōbīs nātūra duplex animālia iūnxit?
 nec nōs mātrem deā, nec nōs Ixīone nātōs
 505 esse reor, quī tantus erat, Iūnōnis ut altae
 spem caperet: nōs sēmimarī superāmur ab hoste!
 saxa trabēsque super tōtōsque involvite montēs
 vīvācemque animam missīs ēlīdite silvīs!
 massa premat faucēs, et erit prō vulnere pondus.”
 510 dīxit et īnsānīs dēiectam vīribus austrī
 forte trabem nactus validum coniēcit in hostem
 exemplumque fuit, parvōque in tempore nūdus
 arboris Othrys erat, nec habēbat Pēliōn umbrās.
 obrutus inmānī cumulō sub pondere Caeneus
 515 aestuat arboreō congestaque rōbora dūrīs
 fert umerīs, sed enim postquam super ōra caputque
 crēvit onus neque habet, quās dūcat, spīritus aurās,
 dēficit interdum, modo sē super āera frūstrā
 tollere cōnātur iactāsque ēvolvere silvās
 520 interdumque movet, velutī, quam cernimus, ecce,
 ardua sī terrae quatiātur mōtibus Īdē.
 exitus in dubiō est: aliī sub inānia corpus
 Tartara dētrūsum silvārum mōle ferēbant;
 abnuīt Ampycidēs mediōque ex aggere fulvīs
 525 vīdit avem pennīs liquidās exīre sub aurās,

quae mihi tum primum, tunc est cōspecta suprēmum.
 hanc ubi lūstrantem lēnī sua castra volātū
 Mopsus et ingentī circum clangōre sonantem
 adspexit pariterque animīs oculisque secūtus
 530 “ō salvē,” dīxit “Lapithaeae glōria gentīs,
 maxime vir quondam, sed nunc avis ūnica, Caencu!”
 crēdita rēs auctōre suō est: dolor addidit īram,
 oppressumque aegrē tulimus tot ab hostibus ūnum;
 nec prius abstitimus ferrō exercēre dolōrem,
 535 quam data pars lētō, partem fuga noxque remōvit.’
 Haec inter Lapithās et sēmihominēs Centaurōs
 proelia Tlēpolemus Pyliō referente dolōrem
 praeteritī Alcīdae tacitō nōn pertulit ōre
 atque ait: ‘Herculeae mīrum est oblīvia laudis
 540 ācta tībī, senior; certē mihi saepe referre
 nūbigenās domitōs ā sē pater esse solēbat.’
 trīstis ad haec Pylius: ‘quid mē meminisse malōrum
 cōgis et obductōs annīs rescindere lūctūs
 inque tuum genitōrem odium offēnsāsque fatērī?
 545 ille quidem maiōra fidē, dī! gessit et orbem
 inplēvit meritīs, quod māllem posse negāre;
 sed neque Dēiphobum nec Pūlydamanta nec ipsum
 Hectors laudāmus: quis enim laudāverit hostem?
 ille tuus genitor Messēnia moenia quondam
 550 strāvit et inmeritās urbēs Ēlinque Pylōnque

dīruit inque meōs ferrum flammamque penātīs
 inpulit, utque aliōs taceam, quōs ille perēmit,
 bis sex Nēlīdae fuimus, cōnspecta iuventūs,
 bis sex Herculeīs cecidērunt mē minus ūnō
 555 vīribus; atque aliōs vincī potuisse ferendum est:
 mīra Periclymenī mors est, cui posse figūrās
 sūmere, quās vellet, rūrsusque repōnere sūmptās
 Neptūnus dederat, Nēlēi sanguinis auctor.
 hīc ubi nēquīquam est fōrmās variātus in omnēs,
 560 vertitur in faciem volucris, quae fulmina curvīs
 ferre solet pedibus dīvum grātissima rēgī;
 vīribus ūsus avīs pennīs rōstrōque reduncō
 hāmātīsque virī laniāverat unguibus ōra.
 tendit in hanc nimium certōs Tīrynthius arcus
 565 atque inter nūbēs sublīmia membra ferentem
 pendentemque ferit, laterī quā iungitur ālā;
 nec grave vulnus erat, sed ruptī vulnere nervī
 dēficiunt mōtumque negant vīrēsque volandī.
 dēcidit in terram, nōn concipientibus aurās
 570 infirmīs pennīs, et quā levis haeserat ālae
 corporis adflīctī pressa est gravitāte sagitta
 perque latus summum iugulō est exācta sinistrō.
 nunc videor dēbēre tuī praecōnia rēbus
 Herculis, ō Rhodiae ductor pulcherrime classis?
 575 nec tamen ulterius, quam fortia facta silendō

ulcīscor frātrēs: solida est mihi grātia tēcum.’

Haec postquam dulcī Nēlēius ēdidit ōre,
ā sermōne senis repetitō mūnere Bacchī
surrēxere torīs: nox est data cētera somnō.

580 At deus, aequoreās quī cuspide temperat undās,
in volucrem corpus nātī Phaethontida versum
mente dolet patriā saevumque perōsus Achillem
exercet memorēs plūs quam cīvīliter irās.

iamque ferē tractō duo per quīnquennia bellō

585 tālibus intōnsum compellat Sminthēa dictīs:

‘ō mihi dē frātris longē grātissime nātīs,
inrita quī mēcum posuistī moenia Troiae,
ecquid, ubi hās iamiam cāsūrās adspicis arcēs,
ingemis? aut ecquid tot dēfendentia mūrōs

590 mīlia caesa dolēs? ecquid, nē persequar omnēs,
Hectoris umbra subit circum sua Pergama tractī?
cum tamen ille ferōx bellōque cruentior ipsō
vīvit adhūc, operis nostrī populātor, Achillēs.

det mihi sē: faxō, triplicī quid cuspide possim,
595 sentiat; at quoniam concurrere comminus hostī
nōn datur, occultā necopīnum perde sagittā!’

adnuīt atque animō pariter patruīque suōque
Dēlius indulgēns nebulā vėlātus in agmen
pervenit Īliacum mediāque in caede virōrum

600 rāra per ignōtōs spargentem cernit Achīvōs

tēla Parīn fassusque deum, 'quid spīcula perdis
 sanguine plēbis?' ait. 'sīquā est tibi cūra tuōrum,
 vertere in Aeacidēn caesōsque ulcīscere frātrēs!'

dīxit et ostendēns sternentem Trōica ferrō
 605 corpora Pēlīdēn, arcūs obvertit in illum
 certaue lētiferā dērēxit spīcula dextrā.
 quod Priamus gaudēre senex post Hectora posset,
 hoc fuit; ille igitur tantōrum victor, Achille,
 victus es ā timidō Grāiae raptōre marītae!

610 at sī fēmineō fuerat tibi Mārte cadendum,
 Thermōdontiacā mällēs cecidisse bipennī.
 Iam timor ille Phrygum, decus et tūtēla Pelasgī
 nōminis, Aeacidēs, caput īnsuperābile bellō,
 ārserat: armārat deus īdem īdemque cremārat;

615 iam cinis est, et dē tam magnō restat Achille
 nescio quid parvum, quod nōn bene conpleat urnam,
 at vīvit tōtum quae glōria conpleat orbem.
 haec illī mēnsūra virō respondet, et hāc est
 pār sibi Pēlīdēs nec inānia Tartara sentit.

620 ipse etiam, ut, cuius fuerit, cognōscere possēs,
 bella movet clipeus, dēque armīs arma feruntur.
 nōn ea Tȳdīdēs, nōn audet Oīlēōs Aīāx,
 nōn minor Atrīdēs, nōn bellō maior et aevō
 poscere, nōn aliī: sōlis Telamōne creatīs

625 Lāertāque fuit tantae fidūcia laudis.

ā sē Tantalidēs onus invidiamque remōvit
Argolicōsque ducēs mediīs cōnsīdere castrīs
iussit et arbitrium lītis trāiēcit in omnēs.